

KOMMENTAR | Autenticitet

Världskommittén försöker stoppa tiden

Den 25 juni beslöt FN:s kulturorgan Unesco att stryka kulturlandskapet i Elbes dalgång vid Dresden från sin lista över världsarv. Orsaken är att myndigheterna beslutat att bygga en fyrfilig motorvägsbro genom området. Den tyska regeringen har försökt undvika prestigeförlusten att fråntas ett världsarv genom att erbjuda Dresden federala pengar för att bygga en tunnel i stället. Men med stöd av en lokal folkomröstning har stadens myndigheter bestämt sig för en bro som nu står halvfärdig.

Det är första gången någonsin som Unesco stryker ett område som i kraft av sina kulturella kvaliteter utnämns till världsarv från listan (en gång tidigare har ett område som utnämns på grund av sina naturvärden strukits). Strykningen av kulturlandskapet kring Dresden synliggör att Unescos världsarvskommitté, i likhet med många nationella kulturarvsmyndigheter, tycks ha en problematisk relation till samtiden.

I början av 1990-talet väckte den amerikanske tänkaren Francis Fukuyama mycket uppmärksamhet när han i boken "Historiens slut och den sista människan" (1992) förutspådde historiens slut. Unescos beslut aktualiserar frågan om inte världsarvskommittén arbetar utifrån en likartad föreställning. De tycks förespråka att historien, eller mer precist dess fysiska och synliga uttryck, ska stoppas vid en viss tidpunkt. Därefter accepteras inga förändringar på de platser som valts ut för att skyddas och bevaras för framtiden.

När kulturlandskapet i Elbes dalgång skrevs in på världsarvslistan 2004 motiverades detta bland annat med att området historiskt sett varit en korsväg i Europa för kultur, vetenskap och teknik. Dresden beskrevs som en större centraleuropeisk stad med en exceptionell utveckling. Till detta fogades en kommentar om att kulturlandskapet nu stod under press att förändras. Det råder inget tvivel om att detta samtida förändringstryck – till skillnad från tidigare århundradens "utveckling" – uppfattades som ett hot. Det är också intressant att notera att det faktum att stora delar av Dresden lades i ruiner under andra världskrigets slutskede, och att stora delar av staden därför är återuppbyggd, förbigås med tystnad på världsarvslistan hemsida.

År 2006 skrevs kulturlandskapet i Elbes dalgång vid Dresden in på Unescos lista över hotade världsarv. Orsaken var stadens planer på att bygga en motorvägsbro. Världskommittén uppmanade de lokala myndigheterna att i stället bygga en tunnel. Kommittén var således beredd att acceptera en förändring så länge denna inte skulle bli synlig och störa utsikten. Samma inställning är förmodligen orsak till att det inte nämns på Unescos hemsida att mycket av den "gamla" bebyggelsen i Dresden som ger staden dess karaktär i själva verket är ganska "ny".

Ett annat kulturellt världsarv som är återuppbyggt efter kriget är Warszawa Gamla stad. Rekonstruktionen är inte bara omnämnd på Unescos hemsida, den lyfts till och med fram som ett viktigt skäl för platsens världsarvsstatus. Gamla stan beskrivs som ett enastående exempel på en nära nog total rekonstruktion av en historisk period som sträcker sig från 1200-till 1900-tal. Exemplet tycks motsäga den idé om kulturarv som en icke förnyelsebar resurs som annars genomsyrar så mycket av kulturarvsmyndigheternas arbete. Det visar också att världsarvskommittén trots allt är villig att acceptera synliga nya tillägg, men bara på villkor att de ser tillräckligt gamla ut.

I sin strävan efter autenticitet försöker Unescos världsarvskommitté stoppa tiden och sätta punkt för historien. Det som förefaller vara ett historiskt bevarande är i själva verket skapandet av ett nytt idealiserat tillstånd där utseendet framstår som viktigast.

MATS BURSTRÖM

Mats Burström är professor i arkeologi vid Stockholms universitet.

SvD.se

Åsikter om kommentaren? Skriv själv på
• svd.se/kommentar

Av hjältesagan blir en rätt torftig historia

Sakprosa

JOACHIM VOLCKERTS

Spionen som svek. Berättelsen om min far
238 S. NORSTEDTS

Böcker om andra världskriget och nazismen tycks ha ett aldrig sinande intresse. Dock förefaller detta intresse ha flyttat fokus. Det är inte så mycket kriget som sådant eller den nazistiska rörelsens politiska och sociala karaktär som intresserar författare, läsekrets och förlag, utan snarare personliga vittnesbörd om hur denna onda tid för fram med enskilda människor. Det är i och för sig intressant och även lärorikt att ta del av hur människor i svåra tider har tacklat och löst de dilemma de ställts inför.

En sådan bok är Joachim Volckerts berättelse om sin far och hans äventyrliga karriär som dubbelspion under Tredje riket. Albert Volckerts var enligt sonen tidigt en glödande antinazist som emellertid insåg att han var tvungen att spela efter de makt-havandes regler. Fadern kom från en rik mäklarsläkt i Hamburg och tycks ha haft en dragning åt den konspirativa intrigen.

Till en början verkar denna verksamhet ha gått nazisternas ärenden. Så småningom ledde den dock till ett dubbelspel där Albert Volckerts gav upplysningar till såväl den svenska som den allierade säkerhetstjänsten, men fortsatte att tjäna tyska intressen, åtminstone på ytan. Orsaken till att den svenska säkerhetstjänsten kopplades in var det förhållandet att Albert var gift med en svenska som dessutom var dotter till en

hög tjänsteman vid vapenindustrin Bofors. Detta förhållande tycks Albert ha utnyttjat för att ta sig in i Abwehr, den tyska militära säkerhetstjänsten.

Berättelsen är delvis komplicerad och berättaren ofta en smula oklar både i tankar och formuleringar. Stundtals har jag därför haft svårt att värja mig mot misstanken att boken är ett försök att rentvå Albert Volckerts för hans inblandning i tyskt och nazistiskt spioneri. Historien går inte riktigt ihop och en del trådar förblir lösa.

Bilden av Albert Volckerts är heller inte särskilt smickrande. Hans svek riktade sig inte enbart mot nazisterna. Det riktade sig efterhand mot alla i hans närhet och inte minst mot familjen i Sverige som han lämnade vind för våg efter krigsslutet.

Det är också svårt att svälja Albert Volckerts version av sin gärning som djärv och iskall antinazistisk spion. Allt för mycket

antyder något annat. Hans anti-nazistiska insatser kommer inte förrän mot slutet av kriget då det stod klart att Tyskland skulle förlora. Hans viktigaste uppdrag uppges ha bestått i att söka avvyrta en stor mängd från judar stulna diamanter i Sverige i utbyte mot hårdvaluta. Det misslyckades emellertid och det var då Volckerts vände sig till motsidans säkerhetstjänst.

När han sedan försvann efter kriget plockade han med sig en del av dessa diamanter och hamnade i Sydamerika där så många gamla nazister sökte sin tillflykt. Boken ger av dessa skäl inget tillförlitligt intryck och det förstärks ytterligare av att inget av alla de förhör som refereras i boken företes i faksimil eller på annat sätt dokumenteras. Den är inte heller särskilt spännande. Snarare är det en rätt torftig historia om ett tarvligt människoöde.

HÅKAN ARVIDSSON

litteratur@svd.se

Albert Volckerts.

FOTO: NORSTEDTS

DEBATT | Jämställdhet i konsten

Statistiken avslöjar Magasin 3

HÅRDA SIFFROR Magasin 3:s jämställdhetsarbete har lett till lika många kvinnliga som manliga soloutställare, enligt föreståndaren Richard Julin. Statistiken säger något annat, skriver Linda Fagerström.

"De senaste fem åren har vi haft lika många soloutställningar med kvinnor som män", säger Richard Julin på Magasin 3 (SvD 16/7) och slår sig för bröstet. Han talar sig varm för sitt förändringsarbete i jämställdhetsanda – ja, Magasin 3 är till och med "en av väldigt få aktörer i Sverige" som arbetar så. Även Vanja Hermele välkomnar – i ett annars mycket kritiskt svar – det jämställdhetsarbete som Magasin 3 enligt Richard Julin genomfört de senaste fem åren (SvD 20/7).

I Vanja Hermeles "Konsten – så funkar det (inte)" säger sig Richard Julin förvisso "inte tittat exakt i procent eller i antal" men hans "känsla" är att det till och med varit "fler kvinnor än män som ställt ut" på Magasin 3 under de senaste åren. I debattartikeln

menar han dock att konsthallens jämställdhetsarbete framkommer först vid en "subtilare läsning" av verksamheten där.

Jag föredrar statistik framför subtilitet. Konsthallens egen hemsida visar nämligen att Magasin 3 knappast haft "lika många soloutställningar med kvinnor som män" under de senaste fem åren. Åren 2005–2009 visas 14 soloutställningar med män och sex stycken med kvinnor. Det är 70 procent män. Eller, om Richard Julin kanske menar 2004–2008; i så fall 13 soloutställningar med män och åtta stycken med kvinnor. Det är 62 procent män. I vilket fall som helst är det lögn att Magasin 3 visat lika många soloutställningar med kvinnor som män under de här åren.

Inte heller samlingsutställningarna 2004–2009 bryter mönstret. På fyra av dem är den manliga övervikten 60, 67, 80 och 67 procent. En av utställningarna delas mellan en man och en kvinna. En enda av samlingsutställningarna, "Walking & Falling" (2006), har en övervikt kvinnliga konstnärer. Den hade också två kvinnor som kuratorer.

I år, 2009, visas en enda soloutställning på Magasin 3 med en kvinnlig konstnär. Fyra stycken med manliga. Förra året; två med kvinnor, fem med män. Hur blir det 2010 och 2011? Det finns mycket att ta igen.

LINDA FAGERSTRÖM

Linda Fagerström är fil dr i konstvetenskap och frilansande konstkritiker.

SvD.se

Tidigare inlägg: 16/7 och 20/7
• svd.se/kulturdebatt